

**ПОТЕНЦІАЛ РЕСУРСНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В УМОВАХ
ЕКОНОМІЧНОЇ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ**

В.Г. Панченко,

кандидат історичних наук,

докторант Маріупольського державного університету

Ресурсний націоналізм і економічна лібералізація є складно співставними поняттями і солідаризуються лише в частині визначення особливостей приватизації ресурсів. Процес приватизації ресурсів суміжний із ситуацією, в якій інтереси приватних підприємств контрастно домінують у переговорах з урядами приймаючих країн за доступ до природних ресурсів або управління ними. «Приватизація ресурсів», визначена таким чином, тісно пов'язана з іншого роду зловживання владою; коли компанії використовують їх економічну міць у непрозорі способи з метою забезпечення політичних цілей, які узгоджуються з їхніми комерційними інтересами або для дестабілізації демократичних процесів. Таким чином, за адаптації ресурсної приватизації з яскраво вираженою домінантою транснаціональних інтересів, досягнення цілей сталого розвитку (в частині зменшення асиметричності в розподілі доходів; зменшення концентрації доходів у обмеженої кількості населення; зростання ефективності використовуваних ресурсів; впровадження екозберігаючих технологій тощо) на національному рівні не лише унеможлиблюється, але й ставляться під сумнів утримання попередньо досягнутих результатів. Іншими словами, якщо ресурсна приватизація асоціюється із втратою контролю над національними ресурсами, то ресурсний націоналізм передбачає відновлення контролю над останніми. Як і приватизація ресурсів, ресурсний націоналізм часто асоціюється із звинуваченнями і скаргами у нечесній грі. Хоча в даному випадку центральним є звинувачення в тому, що уряди багатьох країн з багатими

природними ресурсами стоять на позиції управління природними ресурсами, або ведуть справи таким чином, що ставить національні інтереси — чи політичні інтереси, — значно вище усталених норм практики ведення бізнесу з інвесторами в частково лібералізованій світовій економіці.

Повна або часткова націоналізація може поряд з ефективною системою управління принести користь на національному рівні, але в разі недотримання національними компаніями стандартів корпоративної відповідальності на місцевому рівні, місцеві громади можуть постраждати. У Болівії політика «ресурсного націоналізму» президента Ево Моралеса, обраного у грудні 2005 року з 53,7% голосів, була зініційована соціальними заворушеннями з приводу необхідності націоналізації нафтової та газової промисловості. До того часу президент Карлос Меса організував національний референдум, на якому переважна більшість громадян висловилися в підтримку більшого державного контролю в газовій промисловості, а також збільшення частки доходів для держави. Національний закон № 3058 був прийнятий у травні 2005 року, встановивши новий податок для нафтових компаній і визначив велику роль державної нафтогазової компанії YPFB. Втім, президент коливався стосовно підписання закону, і народні протести, в свою чергу, змусили його піти у відставку. Тимчасові заходи забезпечили введення законопроекту в дію, і під керівництвом нового тимчасового президента Едуардо Родрігеза укладені укази гарантували впровадження механізмів розподілу збільшених доходів з газу.

У травні 2006 року, через три місяці після своєї інавгурації, президент Ево Моралес оголосив про націоналізацію нафтової і газової промисловості. Рейтинг його підтримки станом на липень 2006 року складав 81 відсоток. Націоналізація не включала експропріацію активів: радше, вона складалася з більш високих податків, відновлення державної нафтової і газової компанії і перегляду контрактів з приватними

компаніями. Таким чином, ресурсний націоналізм Ево Моралеса реалізовувався шляхом укладання 44 контрактів з дванадцятьма різними компаніями і закріпленням процентної частки доходу уряду від газу та нафти на позначці близько в 54%. Новий закон надав повноваження YPFB на участь у всьому ланцюжку виробництва та комерціалізації нафти і газу. В результаті прийнятих нововведень дохід уряду Болівії збільшився зі 173 млн. дол. США у 2002 році до 1.57 трлн. дол. США в 2007 році, проте, виникли і супутні проблеми у реалізації впровадженої програми націоналізації газу — зростання корупції, шахрайства, і в результаті — свідомих помилок і прорахунків в укладанні контрактів.

В інтерв'ю з Christian Science Monitor в березні 2007 року болівійський віце-президент Альваро Гарсія Лінера виклав спільну точку зору свого уряду стосовно міжнародних аспектів ресурсного націоналізму: «Ми пропонуємо наш скромний внесок у націоналізацію стилю 21-го століття, що означає, що іноземні компанії з капіталом і ноу-хау можуть перебувати у країні з їхньою технікою, і отримувати прибутки, але ніколи більше вони не зможуть стати власниками газу і нафти...». У січні 2009 року була прийнята нова Конституція, яка передбачає внутрішнє врегулювання спорів відповідно до внутрішнього законодавства «вуглеводневих» суперечок [1;2].

Диспозиція сталого розвитку в центрі аналізу ресурсного націоналізму — іманентна характеристика останнього в XXI столітті. Основна ідея сталого розвитку є резонансною сьогодні, як і коли була вперше включена в доповідь Всесвітньої комісії з навколишнього середовища і розвитку в 1987 році. Тоді сталий розвиток описувався як «розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [3]. Дане визначення містить два ключових поняття: поняття «потреби» (зокрема, істотні потреби бідних в світі, задоволенню яких має бути наданий найбільший пріоритет); поняття «обмежень», що накладаються

технологічними державами та громадськими організаціями на здатність навколишнього середовища задовольняти нинішні і майбутні потреби» [4].

Серед перешкод на шляху досягнення сталого розвитку науковці виокремлюють:

- Домінуючі моделі економічного зростання. Занадто часто саме ці моделі вважаються недоторканими, а не права народів і добробут, або екологічні процеси і обмеження[6];
- Екологічні витрати і вигоди людської діяльності є «матеріалізованими» (тобто вплив операцій різних видів на навколишнє середовище не відображається у ринкових цінах, таким чином, їх, як правило, не беруть до уваги в процесі прийняття рішень);
- Бідні верстви населення піддаються маргіналізації і нерівність доходів поглиблюється;
- Режими управління розроблені без врахування інтерналізації екологічних факторів, проблеми соціальної нерівності і адаптивності економічних моделей до врахування сучасних викликів [5].

Ресурсний націоналізм може бути симптомом, причиною і результатом кожної з цих перешкод на шляху сталого розвитку. Ключове питання полягає в наступному: які позитивні і негативні ефекти різних видів ресурсного націоналізму у забезпеченні ідеї сталого розвитку? Ресурсний націоналізм простежується в різних секторах природних ресурсів, у тому числі — продовольстві і сільському господарстві, рибальстві, видобутку корисних копалин та нафти і газу. Тим не менш, у даний час видимість міркувань з енергетичної безпеки та зміни клімату на світовій арені означає, що нафто-газовий сектор домінує в сучасному аналізі ресурсного націоналізму. Ресурсний націоналізм висвітлює одну з найбільш поширених проблем, що стоять перед прихильниками сталого розвитку: складність встановлення компромісів між економікою, довкіллям і соціальними проблемами; та перешкоди у визначенні пріоритетів на місцевому, національному та регіональному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Bolivia's vice president on indigenous rights, coca crops, and relations with the US [Electronic resource]. – Mode of access:
<https://www.csmonitor.com/2007/0327/p12s02-woam.html>
2. Bolivia (Plurinational State of)'s Constitution of 2009 [Electronic resource]. – Mode of access:
https://www.constituteproject.org/constitution/Bolivia_2009.pdf
3. Развитие и международное экономическое сотрудничество: проблемы окружающей среды [Электронный ресурс] / Всемирная комиссия по вопросам окружающей среды развития. – Режим доступа: <http://www.un.org/ru/ga/pdf/brundtland.pdf>
4. Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development [Electronic resource]. – Mode of access:
<http://www.un-documents.net/our-common-future>
5. Bass S. A New Era for Sustainable Development [Electronic resource] / S. Bass // An IIED Briefing. – 2007. – Mode of access:
<http://www.iied.org/pubs/pdfs/11071IIED.pdf>
6. Резнікова Н.В. Феноменологія незалежності в умовах економічної глобалізації / Н.В. Резнікова // Міжнародна економічна політика. — 2016. — № 1. — С. 52—73.
7. Рилач Н.М. Теоретичні основи формування глобальної інноваційної системи / Н. М. Рилач // Актуальні проблеми міжнародних відносин. - 2012. - Вип. 110(2). - С. 82-91. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2012_110%282%29__17
8. Рилач Н. М. Значення теорії технологічних укладів в становленні постіндустріальної економіки / Н. М. Рилач // Міжнародні відносини. Серія «економічні науки». – 2016. – № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/2889/2589